

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi Dergisi

The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

Kur'an Kıssaları Bağlamında Karakter İnşasında Temel Unsurlar
The Primary Elements in the Construction of Character in the Con-
text of the Stories (qasas) of the Qur'an

Yazar / Author

Abdurrahman ALTUNTAŞ

Doç, Dr. Gümüşhane Üniv. İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri
Bölümü Tefsir Anabilim Dalı

abdaltuntas@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8578-8436>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi/ Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 25/09/2019

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 14/12/2020

Makale Yayın Tarihi: 31/12/2020

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Aralık / December

Yıl/Year: 18 **Sayı/Issue:** 36 **Sayfa /Page:** 65-100

Atıf/Citation: Altuntaş, Abdurrahman. "Kur'an Kıssaları Bağla-
mında Karakter İnşasında Temel Unsurlar". *KSÜ İlahiyat Fakültesi*
Dergisi 36 (Aralık 2020), 65-100.

<https://doi.org/10.35209/ksuifd.800196>

• *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

Kur'an Kıssaları Bağlamında Karakter İnşasında Temel Unsurlar Öz

Kur'an'ın özelliklerinden bir tanesi de mesajını kıssalar yoluyla insanlara aktarmasıdır. Kur'an kıssalarında bazı karakterler olumlu olarak, bazı karakterler de olumsuz yönleriyle ortaya konur. Olumlu karakterlerin örnek alınması istenirken, olumsuz karakterlerden ise ibret alınması gerektiği ifade edilir. Bu sebeptir ki, bizzat yaşanmışlıklardan hareketle bu örneklikleri somutlaştırır. Çünkü somut olan bir şeyin uygulanabilirliği ya da pratiğe dökülmesi örneklik noktasında çok daha kolaydır. Bu durum Kur'an kıssalarında belirgin bir tarzda ifade edilir. Kur'an-ı Kerim karakter inşasında bazı temel unsurlar üzerinde ısrarla durur. Bu temel unsurlar iman, ilim, amel ve ihlas olarak zikredilebilir. Kur'an'a göre iman her şeyin özü ve esasıdır. Bütün peygamberlerin davetinin temel unsurudur. Her şey imanla anlam kazanır. İmana götüren temel unsurlardan biri olarak ilim zikredilir. İman ve ilmi tamamlayan diğer bir unsur ise ameldir. Amel de sırf kuru bir davranış biçimi olmayıp; ihlasla birlikte bir anlam ifade eder. Bütün bu unsurlara sahip olan kimse, Kur'an nazarında model insandır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Kıssa, Karakter, İman, İlim, Amel, İhlas.

The Primary Elements in the Construction of Character in the Context of the Stories (qasas) of the Qur'ān

Abstract

One of the characteristics of the Qur'ān is the transmission of its message by means of the stories (qasas) of the Qur'an to people. Some characters have been manifested affirmatively and some characters have been exhibited with negative aspects of the stories of the Qur'ān. While it was desired that affirmative characters be taken as an example, it was expressed that it was necessary to avoid bad characters because negative behavioral patterns were not approved by the Qur'ān. In addition to this, it has wished to take an example by characters which have been shown while explaining its

messages to its audiences. The Qur'ān has concertized the models for acting experiences themselves because the applicability and practicability of concrete things are much easier on account of taking an example. This situation has been expressed in a distinct manner in the stories of the Qur'ān. The figures of the model human being which have been presented to us in the Qur'ān are ideal, equable and exemplary characters. These primary elements have been mentioned as faith (īmān), science ('ilm), action or deed ('amal) and sincerity (ikhlās). According to the Qur'ān, faith is the core and the essence of everything. It is the primary element of the invitation of all of the prophets. Everything has reached significance with faith. Science has been mentioned as one of the primary elements of gaining faith in the Qur'ān. Another element of completing faith and science is an action or deed. The deed is not only a dry behavior pattern. When action is together with sincerity, they have made sense. People having all of these elements are the model individuals according to the Qur'ān.

Keywords: Tafsīr, the Qur'ān, the story of the Qur'ān (qışsa), character, faith, science, deed, sincerity.

Giriş

Kur'an, insanlara rehberlik eden ilahi bir kitaptır. Öngördüğü hayat biçimiyle insanın dünya ve ahiret mutluluğunu sağlar. Ancak insanın bu mutluluğu elde edebilmesi için birtakım kurallara uyması gerekir. Bunun için Kur'an, bizzat kişiler üzerinden hareket ederek örnek bir karakter inşasında bulunur. Kur'an'da sunulan model insan figürleri, ideal, mutedil ve örnek alınabilecek kişilerdir. Diğer taraftan, Kur'an'da davranışları tasvip edilmeyen insan figürleri de ortaya konularak kişilerden, iyi ile kötü karakterler arasında bir kıyaslama yapmaları ve iyi yönde tutumlar sergilemeleri beklenmektedir.

Karakter terimi; ayırt edici nitelik, bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış

biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, seciye olarak tanımlanır.¹ Bu bağlamda şâkile, tabiat, âdet, din, ahlâk, niyet ve seciye kelimeleri, karakter kavramıyla ilgili yakın anlamlı kelimelerdir.² Buna göre karakterli insan, davranışlarını toplumun değer yargılarına uygun biçimde şekillendiren ve yaşadığı toplumun değerler sistemini içselleştirmiş olan kimsedir.³ Başta ahlâk ilmiyle ilgilenenler olmak üzere Müslüman âlimler, insan karakteri ve şahsiyet yapısıyla ilgilenmişlerdir. Ayrıca onlar, insanın gelişimi ve bununla ilgili kavramlar üzerinde günümüzde de geçerli olan görüş ve değerlendirmeler yapmışlardır. Bu değerlendirmelere göre karakter ve şahsiyet hem doğuştan getirilen hem de çevre ile etkileşim içerisinde geliştirilip kazanılan özelliklerden meydana gelmektedir.⁴ Yukarıda ifade edildiği gibi karakter, çeşitli çevresel etkenlerle değişime uğramaktadır.⁵ Bu etkenler kişinin benimsediği birtakım inançlar ve değerler eliyle meydana gelmektedir. Bunların ilki imandır. Aynı zamanda ilim sahibi olmak da karaktere etkide bulunmakta, kıyaslamalar yaparak hakikati aramaya kişiyi yönlendirmektedir. Böylece iman ve ilme bağlı olarak yapılan iş, kişinin farklı bir karaktere bürünmesine vesile olmaktadır. Sürekli bir eylemde bulunmak ise kişiye bir huy, seciye ve karakter kazandırmaktadır. Bunları etkileyen başka bir unsur da kişinin ihlas gibi bir değere sahip olması, her şeyi yaratıcı için yaptığının bilincinde olmasıdır. Bütün bu hususlar, kişinin karakterine etki etmekte, inandığı ve kabul ettiği değerler doğ-

¹ *Türkçe Sözlük*, (haz: Şükrü Halûk Akalın vd.) (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2010), 1317.

² Elmalı'lı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (b.y. Eser Neşriyat, 1979), 5/3196.

³ Hayati Hökelekli, "Şahsiyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/297.

⁴ Hökelekli, "Şahsiyet", 38/297.

⁵ İbn Haldun, çevresel etkilerin insan üzerinde etkili olduğunu söyler. İklim de bunlardan bir tanesidir. İklim coğrafyaya bağlı olarak değiştiğine göre içinde yaşanılan iklim, dolayısıyla da coğrafya, insana, onun yaşamına, karakterine, davranış biçimine tesir etmektedir. İklimi ılıman olan bölgeler ve iklimi çok sıcak ve çok soğuk olan bölgeler, insanların renklerine, bedenlerine, mimarilerine ve yaşam biçimlerine vs. etki etmektedir. Hatta o bunu daha da ileri götürerek iklimin insanların ahlakı üzerinde de bir etkisinin olacağını ifade etmiştir. Bu konuda geniş bilgi için bk. İbn Haldûn, *Mukaddime*, çev. Halil Kendir (Ankara: Yeni Şafak, 2004), 1/116-122.

rultusunda bir yaşam sürdürmesine katkı vermektedir.

Karakter inşasında insanın çeşitli unsurları bir arada bulundurması, sağlam bir karakterin oluşmasında önem arz etmektedir. İleride açıklayacağımız üzere bu hususta temel unsurlar; iman, ilim, amel ve ihlastır. Bu unsurların tamamı kişide bulunduğu bir anlam ifade eder ve bir bütünlük oluşturur. Kur'an'da bunlar dışında karaktere etki eden başka unsurlar şüphesiz vardır;⁶ ancak biz, kendi bakış açımıza göre bu unsurların daha önemli ve gerekli olduğunu düşünüyoruz.

Kur'an bir bakıma rol modeller üzerinden mesajını bizlere sunmaktadır. Bu açıdan Kur'an nazarında Hz. Peygamber, en büyük rol modeldir. Nitekim ilgili âyette bu durum "*Allah Rasûlünde sizler için güzel örnek vardır*"⁷ şeklinde ortaya konulmaktadır İnsanlar, dünya ve ahiret mutluluğu ile saadetini elde etmek için uygun örnek ve rehberler edinmeye ihtiyaç duyarlar. Bu rehberlerin gittiği yolu takip ederek, tavsiyelerine ve öğütlerine uyarak hedeflerine ulaşmaya çalışırlar. İnsanların takip edeceği yegâne rehber de Hz. Peygamber'dir. O, eşsiz bir örnek olup Allah'ın elçisidir. Aynı zamanda o, Allah'ın rahmeti,⁸ varlığının şahidi, müjdecisi ve uyarıcısıdır.⁹ Hz. Peygamber'in rol model olması somut, görünen ve örnek alınabilir bir mahiyettedir. Karakter eğitiminde de bu rol model üzerinden hareket edilmeli, Hz. Peygamber'in örnekliliği üzerinden pratiğe geçilmelidir. Çünkü teorik bilgiden ziyade bizzat görünür ve uygulanabilir bir modellik, örnek alınmaya daha uygundur. Bu açıdan düşünüldüğünde örneklilikler görünür ve belirgin olduğunda insanlar ve toplumlar nezdinde büyük bir anlam ifade etmektedir.

Kur'an, rol modeller üzerinden hareket ederek mesajını bizlere aktarmaktadır. Kur'an'da geçen kıssalarda bu rol modeller bizlere

---

⁶ Dua, İhsan, İstiğfar, Uhrevî muhasebe, Tefekkür, Ahde vefa ve Allah korkusu gibi unsurlar da karakteri etkilemektedir.

⁷ el-Ahzâb 33/21.

⁸ bk. el-Enbiyâ 21/107.

⁹ bk. el-Ahzâb 33/45.

örnek olarak gösterilmektedir. Yani örnek karakterler kıssalar yoluyla anlatılmaktadır. Kıssa ise, “bir kimsenin izini sürmek, ardınca gitmek; vasıtasıyla bir kimseye bir haber veya sözü bildirmek” gibi manalara gelmektedir. Ayrıca kıssa bir kimseye yahut bir şeye ait olayların adım adım, nokta nokta takip edilerek anlatılmasıdır. Kur’an açısından düşünüldüğünde kıssa, kendisinde anlatılan tarihi kişi ve olaylara dair yer alan haberlerdir.¹⁰

Kur’an insanların ilgisini çeken bu yararlı yöneme çokça yer vermiştir. Kıssaların anlatımında, o anda insanlara verilmek istenilen mesajların ön planda tutulduğunu görürüz. Dolayısıyla Kur’an kıssalarının amacı tarihi bir olayı anlatmaktan çok, geçmişte yaşanmış olayları ve kişileri anlatarak onların örnekliğini ortaya koymaktır. Bu örneklerin belirgin hale getirilme sebebi, o dönemde yaşayanlar ve kıyamete kadar yine aynı olayları yaşayabilecek diğer insanlar için ibretler vermektir.¹¹ Ayrıca kıssalarda peygamberlerin, yükselen muhalefete nasıl karşı koydukları farklı boyutlarıyla anlatılmaktadır. Yine inanmayanların inananlara karşı yaptıkları eziyetlere de yer verilmiştir.¹²

Kur’an kıssalarında meydana gelen olaylar, bizlere bazen geniş bazen de olayın önemli noktaları zikredilerek aktarılmaktadır. Kıssalardaki temel amaç, bunlarda bahsedilen hayatlardan ibret almak ve olumlu olarak sunulan insan modellerin yaptığı davranışları örnek almaktır. Ayrıca kıssalarda anlatılan şahsiyetlerin karşılaştığı zorluklar karşısında takındıkları tavra benzer bir duruş gösterebilmektir. Bunun yanında olumsuz karakterlerin gösterdiği davranış biçimlerinden uzak durmak da temel gayelerden biridir. Bundan dolayı diyebiliriz ki hem peygamber hayatları hem de Kur’an’da

¹⁰ İdris Şengül, “Kıssa” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 35/498; Ayrıca bkz. Mustafa Kayhan, *İslam Hukuku Açısından Kuran Kıssalarının Kritiği* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996), 1.

¹¹ Ahmet Abay, *Kur’an’da Kişilik Eğitimiyle İlgili İlkeler* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2011), 131.

¹² Mustafa Kayhan, “Kur’an Kıssalarının İbadât Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (Temmuz 2013), 138.

ortaya konan bazı karakterler, bizim için örneklik teşkil etmektedir. Mesela Hz. Süleyman, Allah'ın kendisine verdiği nimetlere karşı şükretmesiyle¹³ öne çıkmaktadır. Aynı şekilde, Hz. Eyyüb hastalıklar ile mücadelesi¹⁴ ve sabrıyla;¹⁵ Hz. İbrahim'de akli melekelerini kullanması¹⁶ ve teslimiyetiyle¹⁷ örnek olarak sunulmaktadır.

Kur'an'dan, dolayısıyla örnek şahsiyetlerin hayatlarından yola çıkarak değerlerin oluşturulması, karakter eğitiminde önem arz etmektedir. Kur'an'dan neşet ederek ortaya çıkan bu değerler, toplumsal hafızada önemli bir yer tutarak kişileri etkilemektedir. Bu değerlerin sağlam olması dışarıdan gelen tehlikelere karşı o toplumun bozulmadan hayatini sürdürmesine vesile olur. Çünkü insan potansiyel olarak çift kutuplu bir varlıktır. "(Allah Tealâ, insana) kendisi için neyin iyi, neyin kötü olduğunu ilham etmiştir".¹⁸ Yani ona, hayrı ve şerri,¹⁹ tâat ve ma'siyeti,²⁰ iyilik ve kötülüğün kaynakları olan kabiliyetleri vermiş,²¹ insanın fitratına doğru ve yanlış, iyilik ve kötülüğü, günah ve sevabı ayırt etme özgürlüğü bahsetmiştir.²² Bu açıdan Kur'an'da "*Nefsini temiz tutan kurtuluşa ermiş, onu kirlense hüsrana uğramıştır*"²³ buyrulmaktadır. Yani ilmiyle ve ameliyle onu terbiye eden kimsenin, salaha ve kemale ereceği bildirilmektedir.²⁴

---

¹³ en-Neml 27/17-19.

¹⁴ el-Enbiyâ 21/83-84.

¹⁵ Sâd 38/41-44.

¹⁶ el-En'âm 6/74-82.

¹⁷ es-Sâffât 37/101-112.

¹⁸ eş-Şems 91/8.

¹⁹ Mahallî-Süyûti, *Tefsirü'l-Celaleyn* (İstanbul: Salah Bilici Kitabevi Yayınları, ts.), 2/263.

²⁰ Neseî, Ebû'l-Berekât, *Tefsirü'n-Neseî*, thk. Zekeriyya Umayrat (Lübnan: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008), 2/811.

²¹ Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 8/5858.

²² *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, haz. Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kafî Dönmez, Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 5/630.

²³ eş-Şems, 91/9.

²⁴ Beyzâvî, *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, Takdim: Mahmud Abdulkadir Arnavut (Beyrut: Daru'l-Sadr, 2004), 2/1156-1157.

Kur'an nazarında kişinin şahsiyetini ve karakterini etkileyen bazı unsurlar vardır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bunlar iman, ilim, amel ve ihlastır. Şimdi bunları Kur'an'dan örneklerle birlikte sırasıyla ele alalım.

1. İman

İf'âl vezninden âmene fiilinin mastarı olan iman kelimesi, sözlükte söyledikleri konusunda bir kimseyi tasdik etme anlamına gelmektedir.²⁵ İman, "güven içinde bulunmak ve korkusuz olmak" anlamına gelen emn (emân) kökünden türemiştir. "Emn, eman, emanet" "e-m-n" kökünün mastarlarındanıdır.²⁶ "Emn" korkunun zıttıdır.²⁷ Yani iman daha ziyade bir tasdiktir. İman, öyle bir tabiata sahiptir ki onu elde eden kişi, kendisinde sarsılmaz itikattan dolayı meydana gelen derin bir memnuniyet (itminân) duyar.²⁸

Buna göre imân "güven duygusu içinde tasdik etmek, inanmak" demektir. Terim anlamı olarak iman, genellikle "Allah'tan alıp din adına tebliğ ettiği kesinlik kazanan hususlarda peygamberleri tasdik etmek ve onlara inanmak" diye tarif edilir. Bu inanca sahip bulunan kimseye mü'min, inancının gereğini tam bir teslimiyetle yerine getiren kişiye de müslim denir. Ayrıca Türkçe'de müslim kelimesinin Farsçada geçen kurala göre çoğulu olan müslüman da (müslimân) yine bu anlamda kullanılmaktadır.²⁹

Karakter eğitiminde Kur'an, her şeyden önce bizden sağlam ve sarsılmaz bir iman ister. Bu manada iman daha sonraki aşamaların bir temeli konumundadır. Sahip olduğumuz iman, bizi Allah yolunda gayret etmeye sevk eder. Ayrıca iman olmadan yapılan bir

²⁵ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sadr, 2011), 13/23-24; Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Seyyid Kilani (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ts.), 26; Ezherî, Muhammed b. Ahmed, *Tehzibü'l-Luga*, thk. Abdüsselam Muhammed Hasan, (Kahire: ed-Darü'l-Mısriyye, 1964/1384), 15/513; Cevherî, İsmâil b. Hammâd, *es-Sihah Tacü'l-Luga ve Sihahü'l-Arabiyye*, thk. Ahmed Abdülgafur Attar (Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin, 1990), 5/2071.

²⁶ İsfehânî, *el-Müfredât*, 25.

²⁷ Cevherî, *es-Sihah Tacü'l-Luga ve Sihahü'l-Arabiyye*, 5/2071.

²⁸ Toshihiko Izutsu, *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı*, Türkçesi: Selahattin Ayaz (İstanbul: Pınar Yayınları, 2018), 189.

²⁹ Mustafa Sinanoğlu, "İman" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/212.

amelinde karşılığı yoktur.³⁰ İnsanın iman etmesi ve bu iman neticesi olarak çeşitli davranışlarda bulunması, kendi iradesine bırakılmaktadır. Yaşadığımız evrende geçerli olan fiziksel ve biyolojik kanunların yanında çevremizden etkilenmek suretiyle yaptığımız her şey, yaşadığımız hayat içerisinde meydana gelmektedir. İşte irade dediğimiz hadise, burada devreye girmekte ve hayatımızı şekillendirmektedir.³¹ İman ise bu irademizle kabul ettiğimiz ve bunun neticesi olarak davranışlarımıza ve hayatımıza etki eden bir unsurdur.

İman konusunda Kur'an kıssalarından verebileceğimiz ilk örnek, Hz. Musa'nın getirdiğini tasdik ederek Allah'a inanan sihirbazlardır. Kur'an'da iman etmenin kişiyi kurtuluşa götüreceği, inanmayan kişiyi de hüsrana düşüreceği Firavun³² ve sihirbazlar örneğiyle bizlere şöyle aktarılır:

“Sonra onların ardından Mûsâ'yı, apaçık mucizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına peygamber olarak gönderdik de onları inkâr ettiler. Bak, bozguncuların sonu nasıl oldu. Mûsâ dedi ki: “Ey Firavun! Şüphesiz ki ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş

³⁰ bk. el-Bakara, 2/217; el-A'râf, 7/147; Âl-i İmrân, 3/21-22; el-Mâide, 5/5; el-En'âm, 6/88; et-Tevbe, 9/17, 69; Hüd, 11/15-16; el-Kehf, 18/104, 105; en-Nür, 24/39; ez-Zümer, 39/65; Muhammed, 47/1, 8, 9, 28, 32.

³¹ Berat Sarıkaya, İnsanın Yapısı ve Davranışları: Biyoloji-Kader İlişkisi, Mehmet Evkuran (ed.), *Sistemik Kelam*, (Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2019), 537.

³² Kur'an'da yetmiş dört yerde geçen Firavun, Hz. Mûsâ'nın karşısında yer alan, büyüklük taslayan, böbürlenen, ilâhlık iddiasında bulunacak kadar kendini beğenen, Mûsâ'nın tanrısına ulaşmak için kuleler yaptıracak kadar taşkınlık gösteren bir kimsedir. Aynı zamanda o, halkını küçümseyip zayıfları ezen, gerçeklere sırt çeviren bir kral olarak tasvir edilmektedir. Mûsâ insanlık tarihinde hak, adalet ve sağduyuyu temsil ederken Firavun, Kârûn, Hâmân ve taraftarları peygamberlerin karşısında yer alan kötü insanları ve zihniyeti temsil etmektedirler. Bkz. Ömer Faruk Harman, “Firavun” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1996), 13/119-120. Firavun'un en önemli vasfı kendini tanrı olarak görmesidir. O, Musa'dan ve halkından kendisine ibadet ve itaat etmesini beklemektedir. Onun nezdinde kulluk edilecek yegâne varlık kendisidir. bk. Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Tefsirü't-Taberî=Câmiü'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003/1424), 18/254; İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim*, thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd. (Kahire: Müessesetu Kurtuba; Mektebetü'l-Evladi's-Şeyh li't-Türas, 2000/1421), 10/463; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/3734.

bir peygamberim.” Bana, Allah’a karşı sadece gerçeği söylemem yaraşır. Ben size Rabbinizden açık bir delil (mucize) getirdim. Artık İsrailoğullarını benimle gönder. Firavun, “Eğer açık bir delil getirdiyse haydi göster onu bakalım, şayet doğru söyleyenlerden isen” dedi. Bunun üzerine Mûsâ, asasını yere attı. Bir de ne görsünler, apaçık bir ejderha. Elini (koynundan) çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlar için, bembeyaz olmuş. Firavun’un kavminden ileri gelenler, dediler ki: “Şüphesiz bu adam usta bir sihirbazdır.” “Sizi yerinizden çıkarmak istiyor.” Firavun, ileri gelenlere, “Öyle ise siz ne düşünüyorsunuz?” dedi. Onlar şöyle dediler: “Mûsâ’yı ve kardeşini (bir süre) beklet (haklarında bir işlem yapma) ve şehirlere toplayıcılar yolla.” “Bütün usta sihirbazları (toplayıp) sana getirsinler.” Sihirbazlar Firavun’a geldiler. “Galip gelenler biz olursak mutlaka bize bir mükâfat vardır, değil mi?” dediler. Firavun, “Evet. Üstelik siz (ücretle de kalmayacaksınız) mutlaka benim en yakınlarımdan olacaksınız” dedi. (Sihirbazlar), “Ey Mûsâ! Ya önce sen at, ya da önce atanlar biz olalım” dediler. (Mûsâ), “Siz atın” dedi. Bunun üzerine onlar (ellerindeki) atınca insanların gözlerini büyülediler ve onlara korku saldılar. Büyük bir sihir yaptılar. Biz de Mûsâ’ya, “Elindeki asanı at” diye vahyettik. Bir de ne görsünler o, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor. Böylece hak yerini buldu ve onların yapmış oldukları şeylerin hepsi boşa çıktı. Artık orada yenilmişler ve küçük düşmüşlerdi. Sihirbazlar ise secdeye kapandılar. ‘Âlemlerin Rabbine iman ettik. “Mûsâ ve Hârûn’un Rabbine’ dediler.”³³

Hız. Musa’nın asasını atmasıyla birlikte meydana ne ip, ne odun, ne de onların vehimleriyle canlanan şekilleri kalmış, asa hepsini yutuvermişti. Sihirbazların uydurdukları şeylerin yok olması sihirbazlarda bunun bir hüner, bir aldatma değil, kesin bir mucize olduğu kanaatini vermişti.³⁴ Bu bağlamda orada bulunan halkın iman ettiğinden bahsedilmemektedir. Buna karşın sihirbazların iman etmesinden söz edilmektedir. Zira onların, Musa’nın yaptığı-

³³ el-A’raf, 7/103-122.

³⁴ Beyzâvî, Envarü’t-Tenzil ve Esrarü’t-Te’vil, 1/355.

nın, bir sihir olmadığı çok iyi kavradıkları görülmektedir.

Buna göre sihirbazlar, Hz. Musa'nın esasını atarak yaptığı şeyin, sihir olmadığını herkesten önce anlamışlardı. Zira onlar kendi eylemlerinin mahiyetini çok iyi biliyorlardı. Hz. Musa'nın gösterdiği mucizenin de kendilerinin yaptığı sihirden farklı olduğunu ve onların yaptığına benzemediğini çok iyi bir şekilde anlamışlardı. Bu olanlardan etkilenerek derhal gerçeği kabul etmiş, oracıkta secdeye kapanmış ve Allah'a iman etmişlerdi.³⁵ Çünkü onlar açısından hak ortaya çıkmıştı.³⁶

Bu ayetlere göre Hz. Musa'nın ejderhası, onların uydurmuş oldukları şeyleri yutunca sihirbazlar aralarında şöyle konuşmuşlardı: "Bu bir sihir falan değil, aksine ilahi bir iştir." Onlar aslında gerçeği görmüş, Hz. Musa'nın Allah tarafından gönderilmiş, doğru söyleyen bir peygamber olduğunu anlamışlardı.³⁷ Zira bu olay, sihir boyutunu aşmakta, ilâhî bir vakıa olduğu görülmekte idi. Sihirbazlar bu olaydan sonra Hz. Musa'nın Allah tarafından gönderilmiş bir hak peygamber olduğuna anladılar ve hemen oracıkta ona iman ettiler. Rivayet edildiğine göre, sihirbazların iman etmesiyle birlikte İsrâiloğullarının³⁸ da pek çoğu iman ettiler.³⁹

³⁵ Taberî, *Tefsirü't-Taberî = Câmiü'l-Beyân an Te'vili ayi'l-Kur'an*, 10/361.

³⁶ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr* (Beyrut: Daru'l-Kalem, ts.), 1/464.

³⁷ Fahreddin er-Râzî, *Tefsirü'l-Fahri'r-Râzî=Mefatihü'l-Gayb=Tefsirü'l-Kebir* (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981), 14/214.

³⁸ İsrâil veya Benî İsrâil, Tevrat ve Kur'an'da Hz. Ya'kub'un (İsrâil) çocuklarına ve onların soyundan gelenlere verilen isimdir. Kur'an'da iki yerde Benî İsrâil kelimesi geçmektedir. (Âl-i İmrân, 3/93; Meryem, 19/58). Hz. Yaküb'un ikinci adı veya lakabı olan İsrâil'den dolayı, onun soyundan gelenlere Tevrat'ta Beney Yisrael, Kur'an'da Benü / Benî İsrâil (İsrâiloğulları) denilmektedir. (Ömer Faruk Harman, "İSRÂİL (Benî İsrâil)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV Yayınları, 2001), 23/193). Bazı durumlarda Yahudi ile İsrail terimleri birbirinden farklı olarak kullanılmasına rağmen genellikle bu terimler eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Çünkü Yahudilerin atası, İsrâel lakabıyla anılan Yaküb Peygamber'dir ve kendisi İbrâhim Peygamber'in torunudur. Tamamen akrabalık bağları ve temeli üzerine oturması sebebiyle Yahudi zümresi, bugün yeryüzünde mevcut milletler arasında en eski milletlerden biri olarak kabul edilir. Bu millet, kendi dini, kendi edebiyatı ve kendi tarihine sahiptir. (bkz. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Çev. Sâlih Tuğ (Ankara: Yeni Şafak, 2003), 1/546.

³⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4/2234.

Sihirbazların iman etmesiyle ilgili olarak Katâde b. Di'âme es-Sedûsî'nin (ö. 117/735), "Günün başında kâfirdiler, sihirbazdılar; günün sonunda ise birr sahibi birer şehit oldular!" dediği rivayet edilir. Hasan-ı Basrî'nin (ö. 110/728) bu olaydan mülhem olarak "Müslüman olarak doğup Müslümanlar arasında yetişmiş birinin dinini üç kuruşa sattığını görürsün. Ama bu kâfirler küfür üzerine yetiştikleri halde, canlarını Allah yolunda feda etmişlerdir." dediği söylenmiştir.⁴⁰ Bu büyücüler Allah'a hemen oracıkta iman etmiş, Firavun'un yaptığı işkencenin kendilerini imandan döndüremeyeceğini, şehit olarak rablerine döneceklerini haykırmışlardır.⁴¹

Hız. Musa ve sihirbazlar örneğinde görüldüğü gibi karakter inşasında iman kişiyi farklı bir noktaya taşımıştır. Az önce Hız. Musa karşısında yer alan ve ona karşı mücadele eden bu sihirbazlar, yaşanan hadiseyi gördükten sonra hemen secdeye kapanıp iman etmiş ve bunun gereği neyse onu yapmışlardır. Hatta bu uğurda ölümü bile göze almışlardır. Firavun onları tehdit etmiş fakat imanları onlara öyle bir karakter katmıştır ki kabul ettikleri değer uğruna ellerinin ve ayaklarının kesilmesini umursamamışlardır. Bu yolda öldürülmeyi göze almış, imanlarından dönmemişlerdir.

Bu konuda verebileceğimiz ikinci bir örnek de Ashab-ı Kehf kıssasıdır. Bu konuyla ilgili olan ayetler şu şekildedir:

"Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz: Şüphesiz onlar Rablerine inanmış birkaç genç yiğitti. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık. Onların kalplerini metin kıldık. O yiğitler (o yerin hükümdarı karşısında) ayağa kalkarak dediler ki: "Bizim Rab-bimiz, göklerin ve yerin rabbidir. Biz, O'ndan başkasına tanrı demeyiz. Yoksa saçma sapan konuşmuş oluruz." Şu bizim kavmimiz Allah'tan başka tanrılar edindiler. Bari bu tanrılar konusunda açık

⁴⁰ Zemahşerî, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucühi't-Te'vil*, thk. Muhammed Abdul-Selâm Şâhin (Lübnan: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009), 2/136.

⁴¹ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsîri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989), 3/381.

*bir delil getirirler. (ne mümkün!) Öyleyse Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim mi var?"*⁴²

Bu âyette geçen "Fitye", genç delikanlı, yiğit demek olan "fetâ"nın ondan az sayıya delalet eden çoğuludur.⁴³ Bu yiğit gençler, sözü bir edip tam bir bağlılık ve kalp sağlamlığıyla sadece Allah'a inandıklarını haykırdılar.⁴⁴ Allah da onları hidayet üzerine sabit kıldı.⁴⁵ Bu gençler basiretleri ve derin düşünceleri sonucunda Allah'ın bir olduğunu, O'ndan başka bir ilah olmadığını anlamışlardı.⁴⁶ Allah bunlara muvakkafiyet ve sebat vererek onların hidayetini artırmış; vatanlarını ve ellerindeki bütün nimetleri terk edip dinleri uğruna gurbete çıkmaya sabretme hususunda kalplerini pekiştirmiştir.⁴⁷ Ayrıca Allah, bu gençlerin samimi imanlarından dolayı onların imanlarını artırdı. Çünkü onlar, bâtıla boyun eğmek yerine hayatları pahasına hak yolunda sabır ve sebat etmişlerdi.⁴⁸

Allah bu kimselerin kalplerini mallarından, ailelerinden ve vatanlarından ayrılmaları karşısında sabırla kuvvetlendirmiştir.⁴⁹ Bu gençler Allah'tan başka ilâh tanımayan, gerçekten O'na iman etmiş müminlerdi. Onların bütün çabaları da Allah'a kulluk etmek, hidayet üzere olmaktı. Ayrıca onlar, dinlerini de muhafaza etmek istiyorlardı.⁵⁰ Bu gençler, zalime karşı başkaldırdılar. Allah'ın tek

---

⁴² el-Kehf 18/13-15.

⁴³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/3230.

⁴⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/3234.

⁴⁵ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, thk. Murat Sülün, müracaa Bekir Topaloğlu (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2007), 9/21.

⁴⁶ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 5/289.

⁴⁷ Zemahşerî, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucühi't-Te'vil*, 2/679.

⁴⁸ Mevdûdî, *Tefhimu'l Kur'an* (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri), ed. Ali Bulaç, trc. Muhammed Han Kayani vd. (İstanbul: İnsan yayınları, 1997), 3/157.

⁴⁹ Beyzâvî, *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, 2/600.

⁵⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/3234.

ilah olarak kabul ettiler. Allah'a şirk koşmayacaklarını zalimin yüzüne karşı açık açık söylediler.⁵¹

Allah, bu âyetlerde Ashab-ı Kehf'in Rab'lerine iman eden gençlerden oluştuğunu⁵² ifade ediyor. Allah bu gençlerin kalplerini birbirine bağlamış, onlar da 'Rabbimiz göklerin ve yerin Rab'bidir, biz O'ndan başkasına asla ilah kabul etmeyiz' demişlerdi.⁵³ Bu âyetlerde gençlerin doğru ve iyi olanı kabul etmeye daha istekli oldukları görülmektedir.

Bu gençlere sağlam bir karakter kazandıran, imandan başka bir şey değildir. Ashab-ı Kehf Allah'a iman etmiş bir grup genç idi. Onlar Allah'a olan imanlarından dolayı zalim hükümdarın karşısına çıkarak hakkı haykırmış, kavimlerinin uydurdukları ilahlara tapmayacaklarını korkmadan ve çekinmeden ortaya koymuşlardır. Bu gençler, imanlarından aldıkları güçle öldürülme pahasına tek olan Allah'a inanmaktan vazgeçmemiş, bir ideal uğruna mücadele etmeyi tercih etmişlerdir. Onların mücadelesinin altından yatan, güçlü bir imana sahip olmalarıydı. Zalim hükümdara karşı imanlarının bir gereği olarak gösterdikleri bu tavır, karakterlerinin sağlamlığına ve adanmışlıklarının büyüklüğüne işaret etmektedir.

Kur'an'ın örnekler üzerinden hareket etmesi, mesajını anlatması bakımından önemlidir. Müşahhas hale getirilen durum, örnek alınmaya daha müsaittir. Kur'an, sadece teorik düzeyde bir durum ortaya koymamış, aynı zamanda onu somut bir hale getirerek hadisenin daha iyi anlaşılmasına ve uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Kur'an'da geçen ve yukarıda örnek olarak gösterilen şahısların ortaya koyduğu davranış biçimleri, zaman ve mekân unsurlarından bağımsız olarak her dönemde yaşayan insanlar için örneklik teşkil etmektedir. Bu örnekler, insanın inşasında ve onun

⁵¹ Râzî, *Tefsirü'l-Fahri'r-Râzî=Mefatihü'l-Gayb=Tefsirü'l-Kebir*, 21/99.

⁵² el-Kehf 18/13.

⁵³ el-Kehf 18/14.

sağlam bir karakter kazanmasında dolayısıyla da toplumun yeniden inşasında önemli bir unsurdur.

2. İlim

İlim, “bir şeyin hakikatiyle birlikte algılanması”⁵⁴ olarak tanımlanır. “İlim” cehaletin zıttıdır.⁵⁵ Ayrıca bir şeyin doğrusunu bilme anlamına da gelmektedir.⁵⁶ İlim, marifet ve şuur aynı anlama gelmektedir.⁵⁷ Sözlükte “bilmek” manasına gelen ilim (ilm), genellikle “bilgi” ve “bilim” karşılığında kullanılır. Klasik sözlüklerde “bir şeyi gerçek yönüyle kavramak, gerçeğe örtüşen kesin inanç (itikad), bir nesnenin şeklinin zihinde oluşması, nesneyi olduğu gibi bilmek, nesnedeki gizliliğin ortadan kalkması, tümel ve tikellerin kavranmasını sağlayan bir sıfat” gibi değişik şekillerde tarif edilmiştir.⁵⁸ İlimin önemi, değeri ve ilme teşvik, Kur'an'da değişik vesilelerle ifade edilmiş, onun yeri yadsınamaz bir şekilde ortaya konulmuştur.⁵⁹ Bunun yanında Kur'an'ın ilim adamına verdiği değer de çeşitli ayetlerde oldukça geniş bir şekilde işlenmiştir.⁶⁰ Biz ilk önce Kur'an ayetlerinden yola çıkarak ilmin ve âlimin değerini ve önemini ortaya koymaya çalışacağız. Biz bu kısımda bir âyeti örnek vermekle iktifa edeceğiz:

*“Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir? (Rasûlüm) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.”*⁶¹ Allah,

---

⁵⁴ İsfehânî, *el-Müfredât*, 343.

⁵⁵ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 10/263.

⁵⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca - Türkçe ansiklopedik lûgat: eski ve yeni harflerle* (Ankara: Aydın Kitabevi, 1986), 513.

⁵⁷ Zebidî, Muhammed Murtażâ, *Tâcû'l-arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*, thk. Abdülkerim Azbavi, (Kuveyt: et-Turâsu'l-Arabî, 2000), 33/126.

⁵⁸ Kutluer, “İlim”, 22/110.

⁵⁹ Bu hususta zikredilebilecek ayetler şunlardır: en-Nahl, 16/43; Tâ-Hâ, 20/114; el-Kasas, 28/80; ez-Zümer, 39/9; el-Mücâdele, 58/11; el-Alak, 96/1-5.

⁶⁰ İlgili ayetler için bk. Âl-i İmrân, 3/7, 18; en-Nisâ, 4/ 162; el-İsrâ, 17/107; el-Hac, 22/54; eş-Şuarâ, 26/197; el-Ankebût, 29/43; Fâtır, 35/28; ez-Zümer, 39/9; el-Mücâdele, 58/11.

⁶¹ ez-Zümer, 39/9.

“bilenler” ifadesiyle, bahsi geçen kimseleri, yani “taat ve ibadet eden” kimseleri; “bilmeyenler” ifadesiyle de, “ibadet ve Allah’a itaat etmeyen” kimseleri kastetmiştir. Âlimlerle cahiller eşit olmadığı gibi, itaat edenlerle isyan edenlerde bir olmaz.⁶²

Hadislerde de ilim konusunda çok önemli vurgular vardır. O hadislerden bir tanesini ele alalım:

“Kim ilim için yola çıkarsa Allah ona cennete giden yolu kolaylaştırır. Melekler, hoşnutluklarından dolayı ilim talebesine kanatlarını gerer. Sudaki balıklara varıncaya kadar yer ve gök ehli âlim kişinin bağışlanması için Allah’a yakarır. Âlimin âbide (ibadet edene) üstünlüğü, ayın diğer yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Kuşkusuz âlimler, peygamberlerin varisleridir. Peygamberler, miras olarak ne altın ne de gümüş bırakmışlardır; onların bıraktıkları yegâne miras, ilimdir. Dolayısıyla kim onu alırsa büyük bir pay almış olur.”⁶³

Bu hadis, dolaylı biçimde de olsa âlimlerin de peygamberler gibi eylem, fikir ve aksiyon sahibi birer önder olmalarına işaret etmektedir. Buna göre ilim sahipleri, peygamberin artık cismen var olmadığı zamanlarda dinin değişmeyen ilkelerini yaymak, savunmak ve öğretmek yahut değişen şartların gerektirdiği hükümleri ortaya koymak durumundadırlar.⁶⁴

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Allah her şeyi insan eliyle ikame etmektedir. Somut bir varlık üzerinden hareket ederek insanlara örnek davranış modelini öğretmek istemektedir. Model insan⁶⁵ da toplum açısından çok büyük bir öneme haizdir. Hadislerde ortaya konan genel mantığa baktığımızda âlimlerin azalması veya yok ol-

⁶² Zemaşşerî, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucühi't-Te'vil*, 4/113.

⁶³ Tirmizî, *İlim*, 19.

⁶⁴ Kutluer, “İlim”, 22/110.

⁶⁵ Kur'an'da model olarak insanlara sunulan tipler çeşitli adlarla yer almaktadır. Buna göre Kur'an'daki model insan tipleri tek bir isimle değil çeşitli isimlendirmelerle ortaya konulmuştur diyebiliriz. Bunlar genel itibariyle şu şekilde sıralanabilir: Sâlih, Mümin, Muhsin, Sâdık, Sâbık, Muttakî, Muhlis, Berr, Mukarreb, Mussaddık ve Mütessaddık. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Abdurrahman Altuntaş, “Kur'an'da Model Olarak Sunulan İnsan Tipleri”, *Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu*, ed. M. Akif Özdoğan vd. (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2018), 2/1-8.

ması, İslam ümmeti açısından kötü bir durumdur. Onun için pratik olanın örnek alınma yönü ve uygulama açısından değeri çok daha fazladır. Ayrıca Allah'ın bizzat peygamberler göndererek dinini ika-me etmesi, bu örnekliğin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymak-tadır.

Konuyla ilgili diğer bir hadiste şöyledir:

*“Kuşkusuz Allah, ilmi kullarının arasından çekip almaz, bila-kis âlimlerin vefatıyla onu alır ve sonunda hiç âlim bırakmaz. İnsan-lar da cahil kimseleri önder edinirler. Bu cahil kimselere birtakım so-rular sorulur, onlar da bilgisizce fetva verirler. Böylelikle hem kendile-ri sapar, hem de insanları saptırırlar.”*⁶⁶ Âlim kimsenin vefat etmesi sadece bilginin yok olması ya da bilgi aktarımının ortadan kalkması anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda topluma sunulan bir kişilik modelinin, şahsiyetin, dengenin, hilmin, tecrübenin, sabrın ve hik-metin yitirilmesi anlamına gelmektedir. Aslında âlimin ölümüyle yok olan bilgi de sadece bir mâlumât değil, nitelikli, derinlikli, tecrübe temelli, kalbe, zihne ve hayata etki etme gücüne sahip, yönlendirici bir bilgidir.⁶⁷ Buna göre zihnini doğru bilgilerle, kalbini Allah'a karşı saygı bilinci, sorumluluk şuuru ve hayatını hayırlı amellerle dona-tanlar, “erdemli bilginler” ismini alırlar. Buna karşın sadece dünyevî emellere ulaşmayı amaçlayan ve zaman zaman bu amaç uğruna bilgisini kötüye kullananlar da “erdemsiz bilginler” adını alırlar.⁶⁸

Hz. Peygamber, burada insan dolayısıyla da âlim üzerinden hareket ederek bir durumu ortaya koymaktadır. Dini muhafaza edecek olan âlimden başkası değildir. İlmin ortaya çıkması da yok olması da âlimin varlığıyla alakalı bir durumdur. Âlimlerin ortadan kalkmasıyla ilmin de ortadan kalkacağını, Hz. Peygamber bizzat ifade ettiğine göre ilmiyle amel edecek ve bu ilmini aksiyona geçirecek âlim yetiştirmek, İslam ümmeti açısından temel bir meşguliyet

---

⁶⁶ Buhârî, İlim, 34.

⁶⁷ Hadislerle İslam, 1/382.

⁶⁸ Kutluer, “İlim”, 22/111.

ve uğraşı alanı olması gerekir.

Yukarıda iman bahsinde sihirbazların iman etme durumunu ifade eden âyetler⁶⁹ bir de ilim açısından da ele alınabilir.

Bu âyetler, ilmin değerini göstermektedir. Çünkü sihirbazlar neyin sihir olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bu yüzden onlar, Hz. Musa'nın mucizesinin sihir olmadığını, ilahi bir mucize olduğunu anlamışlardı. Eğer onlar, sihir ilminde bu kadar ileri derecede bilgi sahibi olmasalardı, bu durumu idrak edemezlerdi.⁷⁰ Yani onlar sihirle ilgili bir bilgiye sahip olduklarından dolayı bu yapılanın, sihir cinsinden bir şey olmadığını hemen anlamışlardı. Bu anlama olayı o kadar hızlı bir şekilde gerçekleşmişti ki onlar oracıkta Hz. Musa'nın rabbine iman etmiş, secdeye kapanmışlardı. Sihirbazları hemen secde etmeye sevk eden şey, onların sihirle ilgili bir bilgiye sahip olmalarıydı. Kendilerinde bulunan bu bilgi de, onların hakkı kabul etmesine vesile olmuştu. Bu da hakkı ve hakikati kabul etmede bilgi sahibi olmanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Yazır (ö. 1942) âlimlerin bu minvaldeki açıklamalarına yer vermiştir: Âlimler demişlerdir ki, bu âyet ilmin fazileti hakkında en büyük delillerdendir. Çünkü diğerleri bilgisizliklerinden dolayı "Bu bir sihirdir." denilince şüpheye düştüler. Hâlbuki bu sihirbazlar sihrin sınırını ve ne demek olduğunu bilmeleri ve konuya vakıf bulunmaları sayesinde Hz. Musa'nın asası ile meydana gelen olayın sihir-den bambaşka bir şey olduğunu bildiler.⁷¹

Bu âyette gördüğümüz durum şudur: Sihirbazlar, namaz ve oruç vb. ibadetler noktasında herhangi bir şey yapmamışlardır. Fakat onlar, o esnada çok değerli bir şey yapmış ve iman etmişlerdir. Sihirbazlar kendilerinde bulunan bilgiden dolayı, Hz. Musa'nın göstermiş olduğu mucizenin sihir olmadığını anlamış, onu ve getirmiş olduğu mesajı tereddüt etmeden kabul etmişlerdir. Bu kabul ise ölümü bile göze alabilecek bir karakter içermektedir.

⁶⁹ el-A'râf, 7/116-122.

⁷⁰ Râzî, *Tefsirü'l-Fahri'r-Râzî=Mefatihü'l-Gayb=Tefsirü'l-Kebir*, 14/214.

⁷¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4/2234-2235.

Bu konuda verebileceğimiz ikinci bir örnek de Hz. Davud ve Hz. Süleyman'ın kıssasıdır. Konuyla ilgili âyet şu şekildedir: “*Andolsun ki biz, Davud'a ve Süleyman'a ilim verdik. Onlar: Bizi, mümin kullarının birçoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun, dediler.*”⁷² Bu âyette Hz. Davud ve Hz. Süleyman'a Allah'ın ilim verdiğinden bahsediliyor. Ardından onların bu nimete karşı şükretmeleri yer alıyor. Ayrıca bu nimetin değeri ve üstünlüğü açıklanıyor. Böylece ilmin değeri ve onu kullarına vermekle Allah'ın ne büyük lütufta bulunduğu ortaya çıkıyor. Kendisine ilim verilenlerin Allah'ın inanmış pek çok kullarından daha erdemli ve daha üstün olacakları açıklanıyor.⁷³

Burada verilen bilgi hakikat bilgisidir. Yani, sahip oldukları şeylerin sadece Allah'ın bir lütfu olduğunu bu ilimle takdir etmişlerdi. Bu bilgi eşyaya tasarruf hususunda kendilerine verilen hakların, Allah'ın iradesine uygun bir şekilde kullanılmasını gerektirir. Çünkü bunun doğru veya yanlış kullanılmasından dolayı kişi hesaba çekilir.⁷⁴

Davud ve Süleyman (a.s)a verilen ilâhî nimetlerden öncelikle ve yalnız ilmin ifade olunması, ilmin yüceliği ve öneminin hepsinden yüksek olmasındandır. "İlmen" diye nekre (belirsiz) ifade edilmesi bunun olağanüstü bir ilim olduğuna işaret etmek içindir. Onlar hamd ve senanın ancak onu veren Allah'ın hakkı olduğunu bilerek hareket ettiler. Şükürlerini yerine getirmeye çalıştılar. Bu da onlara verilen ilmin alâmetlerinden biriydi.⁷⁵ Gerçek şu ki Allah o ikisine ilim vermiş, onlar da o ilimle amel etmişler ve onu öğretmişlerdir. Kendilerine verilen bu ilim nimetiyle de Allah'a hamd etmişlerdir.⁷⁶

Onları Allah'a şükretmeye ve hamdetmeye sevk eden yegâne

---

⁷² en-Neml 27/15.

⁷³ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, mütercimler: M. Emin Saraç, İ Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa (İstanbul: Birleşik yayınları, 2012), 11/129.

⁷⁴ Mevdüdi, *Tefhimu'l Kur'an*, 4/96.

⁷⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5/3662-3663.

⁷⁶ Zemahşeri, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucühi't-Te'vil*, 3/341.

amil ilimdir. Kendilerinde bulunan ilimden dolayı nimetin sahibini bilmiş ve ona göre davranmışlardır. Bu ilim, onların karakterinin oluşmasına zemin hazırlamış, doğru bir tavır geliştirmelerine vesile olmuştur.

3. Amel

Amel, niyete ve iradeye bağlı olarak yapılan bilinçli fiil anlamına gelmektedir.⁷⁷ Amel, dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranışı ifade eden bir terimdir. Dinî literatürde amel kelimesi ise “emir, tavsiye veya yasaklara konu olan, sonunda ceza veya mükâfat bulunan tutum ve davranış” anlamını kazanmış ve böylece insanın her türlü işleri için kullanılan fiil kelimesine göre daha dar kapsamlı bir terim halini almıştır. Öte yandan amel, aslında söz ve inanmayı da içine alır. Nitekim pek çok âyet ve hadiste amel terimi genellikle sözlü davranışları da kapsayacak şekilde kullanılmıştır.⁷⁸

Kur’an’da birçok yerde iman ve sâlih amel birlikte zikredilmiştir.⁷⁹ Bu durum, Kur’an’ın iman ve sâlih ameli birbirinin tamamlayıcı unsuru olarak gördüğüne işaret etmektedir. Kur’an’ın öğretimine göre imanın sâlih amel işlemeye götürmesi, sâlih amelinde imanın bir sonucu olmasını gerektirmektedir.⁸⁰

Kur’ân-ı Kerîm, insanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzenin bozulduğundan bahsetmekte-

⁷⁷ İsfehânî, *el-Müfredât*, s. 348; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 11/475; Fîrûzâbâdî, *el-Okyanusu'l-basit fi tercemeti'l-kamusi'l-muhit: Kâmusu'l-muhit tercümesi = Kamus tercümesi*, trc. Mütercim Asım Efendi; yayına hazırlayanlar Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), 5/4660.

⁷⁸ Uludağ, “Amel”, 3/13.

⁷⁹ bk. el-Bakara 2/25, 82, 277; en-Nisâ 4/57, 122, 173; el-Mâide 5/9, 93; el-A'râf 7/42; Yunus 10/4, 9; Hüd 11/23; er-Ra'd 13/29; İbrahim 14/23; el-Kehf 18/30, 88, 107; Meryem 19/60, 96; Tâ'Hâ 20/75, 82; el-Enbiyâ 21/94; el-Hac 22/14, 23, 50, 56; en-Nûr 24/55; el-Furkan 25/70; eş-Şuarâ 26/227; el-Kasas 28/67, 80; el-Ankebût 29/7, 9, 58; er-Rûm 30/15, 45; Lokman 31/8; es-Secde 32/19; Sebe' 34/4, 37; Fâtır 35/7; Sâd 38/24, 28; el-Mü'min 40/58; Fussilet 41/8; eş-Şurâ 42/22, 23, 26; el-Câsiye 45/21, 30; Muhammed 47/2, 12; el-Fetih 48/29; et-Talâk 65/11; el-İnşikak 84/25; el-Bürüc 85/11; et-Tin 95/6; el-Beyyine 98/7; el-Asr 103/3.

⁸⁰ Mustansır Mir, *Kur'ânî Terimler ve Kavramlar Sözlüğü*, Yayına Hazırlayan: Murat Çiftkaya, (İstanbul: İnkilab Yayınevi, 1996), 25.

dir.⁸¹ Yine bazı âyetlerde eski milletlerin helak edilmesinde ahlâki bozulmanın yer aldığı haber verilmektedir.⁸² Kişilerde meydana gelen ahlaki bozulma, onların yaşadığı topluma sirayet etmekte ve toplumun felaketine neden olmaktadır. Çünkü toplum, bireylerden oluşmaktadır. Bireylerin bozulması da toplumun bozulmasını beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bireyin ahlaklı hale getirilmesi, toplumsal yapıya etki etmekte, onun güçlü bir şekilde birlik ve beraberlik içinde hareket etmesine zemin hazırlamaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde iman ve amel-i sâlih, bazı âyetlerinde bunlarla birlikte âhiret inancı yan yana zikredilmiştir.⁸³ Böylece amel-i sâlihin faydası ve gerekliliği vurgulanmıştır. Aynı zamanda kötü amelin zararı ve yanlışlığı üzerinde de ısrarla durulmuş, Müslümanlar her fırsatta iman ve amel-i sâlihe teşvik edilmiştir. Nitekim bir âyette *"İman edip amel-i sâlih işleyenlere ne mutlu! Onların sonunda varacakları yer ne güzel!"*⁸⁴ buyrulmuştur. Ayette iman edip sâlih amel işleyenlerin akıbetlerinin güzel olacağı ifade edilmektedir. Ayrıca iman etmek ile sâlih amel işlemek arasında kuvvetli bir bağ olduğu görülmektedir.

Sâlih amel işleyen kimseler için hem dünyada hem de ahirette güzel bir karşılık vardır. İlgili âyette *"Erkek veya kadından her kim inanmış olarak sâlih amel işlerse, onu dünyada tertemiz bir hayatla yaşatırız ve böylelerinin ücretlerini, işleyip ürettiklerinin en güzelleriyle karşılırsınız"*⁸⁵ buyrulmaktadır. Allah, bu âyette bütün inananları, kadın erkek ayrımı yapmaksızın bütün inananları iyi ve güzel ameller işlemeye teşvik etmektedir.

---

⁸¹ er-Rûm 30/41.

⁸² Hz. Lut ve kavmi ile ilgili bk. el-A'râf 7/80-84; Hüd 11/77-83; el-Hicr 15/65, 73-74; el-Kamer 54/37-39; et-Tahrîm 66/10; Hz. Hüd ve kavmi ile ilgili bk. Fussilet 41/16; el-Ahkâf 46/25; ez-Zariyât 51/41-42; el-Hâkka 69/6-7; Hz. Nuh ve kavmi ile ilgili bk. ez-Zâriyât 51/46; en-Necm 53/52Hüd 11/40-47; el-Mü'minûn 23/26-29; el-Furkân 25/37; el-Kamer 54/10-17.

⁸³ el-Bakara 2/62; el-Mâide 5/69.

⁸⁴ er-Ra'd, 13/29.

⁸⁵ en-Nahl, 16/97.

Kur'an'daki örnekler bize model insanlar üzerinden gidilerek bir temel oluşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Nitekim kıssaların Kur'an'da çokça zikredilmesi bu durumu daha belirgin bir hale getirmektedir. Bu sebeple Kur'an'daki kıssalar yoluyla örnek şahsiyetler geniş bir şekilde ortaya konulmuştur. Bundaki amaç ise kıssalardaki rol modellikleri ortaya çıkarmak, daha sonra gelen insanlar için bir uygulama alanı meydana getirmek ve onları bir şekilde topluma yansıtmaktır.

Yasin sûresinde yapılan amelin karakter inşası yönünden güzel bir örneği vardır. Konuyla ilgili âyet şu şekildedir: *“Şehrin en uzak kesiminden bir adam koşarak geldi ve ‘Ey kavmim! Gönderilen bu elçilere uyun. Uyun sizden ücret istemeyenlere. Bunlar, doğru yol üzerindedir. Hem beni yoktan yaratıp varlık alanına getiren Allah'a ne diye tapmayayım? Hepiniz ancak O'na döndürüleceksiniz. Artık ben, O'ndan başka tanrılar edinir miyim? Eğer Rahman, bana bir zarar vermeyi dilese, onların şefaati bana hiçbir fayda sağlamaz ve beni kurtaramazlar da. O takdirde ben, mutlaka açık bir sapıklık içinde olurum. (Ey elçiler!) Şüphemiz olmasın ki ben sizin Rabbinize iman ettim, beni işitiniz’... dedi.”*⁸⁶ Bu örnekteki mümin kişi şöyle bir temenni içerisinde olmuştur: *“Keşke kavmim, beni Rabbinin bağışladığını ve ikram edilen kullarından kıldığını bilseydi.”* Bu örnek insan, kavminin durumunu hatırına getirmiş, onlara karşı kin ve intikam duygusu da beslememiştir.⁸⁷

Kasabanın diğer bir ucundan kalkıp gelen bu adam, âyetlerden anladığımızı göre mümin bir kimsedir. Amacı kendi kavmini hakka çağırmaktır. Bunu kendisine bir görev olarak saymaktadır. Ayrıca onları zulümden alıkoymak, peygamberlere karşı düşmanlık yaparak büyük günah işlemelerine engel olmak istemektedir.⁸⁸

---

⁸⁶ Yâsîn, 36/20-25.

⁸⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/4019-4020.

⁸⁸ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, 12/252-253.

Kur'an'da bahsi geçen bu adamın şehrin uzak köşesinden gelerek kavmini uyarması bir eylem, bir sâlih ameldir. Şehrin diğer ucundan bir yol kat ederek kavmini uyarmaya koşması onun hassasiyetini ortaya koymaktadır. Bu örnek kişi, iman ettikten sonra evinin bir köşesine çekilmemiş, kavminin de iman etmesi için ne gerekiyorsa onu yapmaya çalışmış, tebliğ vazifesini hakkıyla yerine getirmiştir. Sâlih amelin kapsamı çok geniş olduğundan ibadetler nasıl bir sâlih amelse hak adına davet de sâlih bir ameldir.

Ayetlerin devamından bu kişinin cennete girdiğini anlıyoruz. Bu esnada dahi kavmini düşünmekte ve onların iman etmesini arzulamaktadır. *“(Kavmi onu öldürdüğünde kendisine): “Cennete gir!” denildi. O da, “Keşke kavmim, Rabbimin beni bağısladığını ve beni ikram edilenlerden kıldığını bilseydi!” dedi.*”⁸⁹ Bu kişinin kararlı tutumu, onlar için bir nasihat niteliğindedir. Bu kişi, onların kendisine yaptığı çeşitli işkenceler ve kötülöklere rağmen, onlara nasihat etmeyi bırakmamıştır. Fakat o şöyle bir temennide bulunmuştur. Keşke kavmim Rabbimin bana imanı verdiğini ve onun resullerini tasdik ettiğimi bilselerdi. Bundan dolayı her müminin, onlardan kötülük ve eza gelse de müminlerin tamamı için nasihat etmeyi terk etmemesi, vaciptir, zorunludur.⁹⁰ Bu kişi kendisine yapılan bütün işkencelere karşı yine kavmini düşünmektedir. Onun bu kararlı ve özverili tavrı, herkesin örnek alması gereken ibretlik bir tutumdur. Çünkü o, ebedi bir saadet olan iman ve resulleri tasdik etmeye çağırmaktadır.

Bu mümin kişinin, kendisini katleden kimselere karşı gösterdiği bu tavır, üstün bir ahlak örneğidir. Çünkü onlar ona zulmetmişlerdi. Buna rağmen bu kişi, kavminin hidayete ermesini ve cennete kavuşmasını temenni etmektedir ki bu da takdir edilecek bir davranış biçimidir.⁹¹ Bu mümin kimsenin gösterdiği bu tavır,

---

⁸⁹ Yâsîn, 36/26-27.

⁹⁰ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, 12/73.

⁹¹ Mevdûdî, *Tefhimu'l Kur'an*, 4/579.

olgun bir karakter örneğidir. Kur'an, bu tavrı övmekte, takdir etmekte ve insanlara örnek olarak sunmaktadır.

4. İhlas

İhlas, bir şeyin saf olması,⁹² kurtulmak, selamete ermek⁹³ her durumda yalnızca Allah'ın rızasını istemek gibi manalara gelir.⁹⁴ İhlas, gösterişi bırakmak, taatte ve ibadette samimi olmak, tam bir doğrulukla kullukta bulunmak anlamlarına da gelir.⁹⁵ Buna göre ihlas "arınmak, saflaşmak, kurtulmak" manasındaki hulûs / halâs kökünden türetilmiş olup "bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak" manasına gelmektedir. Terim olarak ihlas, "ibadet ve iyilikleri riya-dan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah için yapmak" demektir.⁹⁶

Konuyla ilgili olarak birkaç âyete yer verelim: "*Siz ancak işlediklerinizin karşılığı ile cezalandırılırsınız. Ancak Allah'ın halis kulları başka.*"⁹⁷ Âyette geçen "ibâdullâhi'l-muhlasîn" ifadesi, "Allah'ın yardımına mazhar olup hâlis dindarlığa ve hidayete ulaştırılmış kullar" manasına gelmektedir.⁹⁸ Ayetteki "lam"ın fetha ile okunması, Allah'ın ona lütfetmesine delalet etmektedir. Bu sebeple de o ihlası ve belli bir hususiyeti hak etmiş olmaktadır.⁹⁹

Başka bir âyette, şeytan ihlâslı kişilere zarar veremeyeceğini itiraf etmiştir: "*İblis, 'Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım' dedi.*"¹⁰⁰ İblis şunu itiraf etmiştir: Senin yardımınla ihlâsa erdirdiğin ve hidayet

⁹² Zemahşerî, *Esâsü'l-Belâğa* (Beyrut: Darü's-Sadr, 2009/1430), 1/262.

⁹³ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 5/125.

⁹⁴ İsfehânî, *el-Müfredât*, 221.

⁹⁵ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009), 298.

⁹⁶ Süleyman Ateş, "İhlâs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000) 21/535-536.

⁹⁷ es-Sâffât, 37/39-40.

⁹⁸ Taberî, *Tefsirü't-Taberî = Câmiü'l-Beyân an Te'vili aji'l-Kur'an*, 14/33.

⁹⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 12/144.

¹⁰⁰ el-Hicr 15/40.

verdiğin kimseler bunun dışındadır. Benim ona karşı bir hükümlanlığım ve gücüm yoktur.¹⁰¹

Râzî bu âyetten yola çıkarak ihlası şöyle tanımlamaktadır: İhlâs, “bir şeyi karışımdan temizlemek ve saf hale getirmektir.” Ona göre insan bir ameli sırf Allah için yapıyorsa bu ihlastır. Allah’tan başkası için yapılan bir iş ihlas olarak değerlendirilemez.¹⁰²

Kur’ân-ı Kerîm’in 112. sûresine, dinin temel ilkesi olan tevhi-di en hâlis, en güzel şekilde dile getirdiği için ihlâs adı verilmiştir.¹⁰³ Bu sûre dinin esaslarını içermesi sebebiyle temel sûre olarak isimlendirilmiştir.¹⁰⁴

İhlasla tevhid arasındaki ilişki, şu ayette çok güzel bir biçimde ortaya konulur: “Ancak tövbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah’ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah’a has kılanlar müstesnadır. Bunlar mü’minlerle beraberdirler. Allah, mü’minlere büyük bir mükâfat verecektir.”¹⁰⁵ İmanın Allah’a has kılan kişi bütün hayatını O’nun yoluna feda eder, ihlasla sadece O’na bağlanır. Tüm bağılıklarını, ilgilerini ve sevgisini sadece O’na hasrederek katıksız bir tevhid anlayışını benimser.¹⁰⁶ Bu kimseler Allah’a tam manasıyla güvenip, O’nun dinine ve tevhid inancına sıkıca sarılanlardır.¹⁰⁷ Âyette de görüldüğü gibi ihlas ve tevhid arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır.

İhlâs Kur’an’da peygamberlerin başlıca niteliklerinden sayılmıştır. Nitekim zikredeğimiz âyette Hz. Yusuf’un ihlaslı olduğundan bahsedilir:

“Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ika-

---

¹⁰¹ Taberî, *Tefsirü’t-Taberî = Câmiü’l-Beyân an Te’vîli ayi’l-Kur’an*, 14/68.

¹⁰² Râzî, *Tefsirü’l-Fahri’r-Râzî=Mefatihü’l-Gayb=Tefsirü’l-Kebîr*, 19/192-193.

¹⁰³ Ateş, “İhlas”, 21/536.

¹⁰⁴ Zemahşerî, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi’t-Tenzil ve Uyuni’l-Ekavil fi Vucühi’t-Te’vil*, 4/814.

¹⁰⁵ en-Nisâ 4/146.

¹⁰⁶ Mevdûdi, *Tefhimu’l Kur’an*, 1/421-422.

¹⁰⁷ İsmâil Hakkı Bursevî, *Muhtasar Ruhu’l-Beyan tefsiri*, ihtisar eden. Muhammed Ali Sabuni (İstanbul: Damla Yayınevi, ts.), 2/334.

zını görmeseydi o da kadına meyledecekti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı.”¹⁰⁸ Allah Teâla bu âyette Hz. Yusuf’u (a.s.) övmüş, onu ihlası sayesinde kurtarılmış biri olarak isimlendirmiştir. Hz. Yusuf, karşı karşıya kaldığı bu kötü fiili işlememiş, büyük bir mücadele örneği sergileyerek bu çirkin eylemi yapmaktan uzak durmuştur.¹⁰⁹

Bu âyete göre hanım Yusuf’a cidden niyet etmişti. Ona gönül vermiş ve bütün himmetiyle onunla olmaya azmetmişti. O da, (yani Yusuf da) ona meyletmiş gitmişti, fakat Rabbinin burhanını görmemiş olsaydı. Zira o, gerçekten ihlâslı kılınmıştı.¹¹⁰ Allah, peygamberlerini, O’na itaat etmeleri sebebiyle ihlâslı kılmış, onlara vahyetmiş ve risalet göreviyle görevlendirmiştir.¹¹¹

Hz. Yusuf gerek fizik güzelliği gerekse ahlâkî güzellik bakımından insanlık tarihinde eşine rastlanmayacak bir konumdaydı. Ancak Allah onu çok soylu, güzel, zengin, mevki sahibi ve kendisine âşık olmuş bir kadınla imtihana tabi tuttu. Fakat Hz. Yusuf bu imtihandan başarılı bir şekilde çıkmış, ihlası sayesinde o kötü fiili işlememişti.¹¹²

Yusuf örneğinde görüldüğü gibi ihlas sahibi olmak günah işlemeye bir engel teşkil etmektedir. Kadının kendisini kötü bir iş yapmaya çağırmasına karşın onun, böyle bir durumda ona icabet etmemesi, ihlasına delalet etmektedir. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki kişinin ihlâslı olması karakterine etki etmekte, onu olumlu davranışlar yapmaya sevk etmektedir.

Bu husustaki diğer bir ayette Musa’nın (a.s.) ihlas sahibi olduğundan bahsedilir: “(Resûlüm!) Kitap’ta Musa’yı da an. Gerçekten

¹⁰⁸ Yûsuf 12/24.

¹⁰⁹ Zemahşeri, *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi’t-Tenzil ve Uyuni’l-Ekavil fi Vucûhi’t-Te’vil*, 2/440.

¹¹⁰ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 4/2855-2856.

¹¹¹ Sâbûnî, *Safvetü’t-Tefâsîr*, 2/48.

¹¹² Osman Kaya-Hacı Çiçek, “Yusuf Suresi Bağlamında Günümüz Gençlerine Rol Model Olacak İffet Timsali Hz. Yusuf” *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi* 6/45 (2019), 3804.

o ihlâsa erdirilmiş ve hem resûl, hem de nebî idi."¹¹³ Âyette geçen "ihlâsa erdirilmiş" ifadesi, Cenab-ı Hakk tarafından takdir edilen, arınmış anlamına gelir. Fakat bu sözcük lam harfinin kesresiyle birlikte okunduğunda, ibadeti yalnızca Allah için yapan, ihlaslı, muvahhid, kendisini Allah'a teslim etmiş anlamına gelmektedir. Kur'an'da geçen bu kelime, her iki şekilde de geldiğine göre, iki durumda da yani hem "ihlâsa erdirilmiş" hem de "ihlas sahibi" olması Hz. Musa hakkında sabit olmuş olur.¹¹⁴ Râzî'ye göre âyetteki bu kelime hangi şekilde okunursa okunsun bu durum Hz. Musa'nın ihlaslı olup olmamasını etkilememektedir.

Bir başka görüşe göre, Hz. Musa'nın ihlaslı olması, Allah'a yaptığı ibadetinde samimi davranması anlamına gelmektedir.¹¹⁵ Bu âyete göre Hz. Musa, ibadetine şirk ve riya bulaştırmadan sırf Allah için yaparak ihlaslı vasfını kazanmış, kendisini Allah'a teslim eden bir kimse olmuştur.¹¹⁶

Hz. Musa tek Allah inancı uğruna bütün mücadelesini verdiğinden ve davranışını sırf Allah için yaptığından dolayı kendisi ihlaslı olarak nitelendirilmiştir. İsrailoğullarının bir olan Allah'a inanmaları, sadece Yüce Yaratıcı'ya kulluk etmeleri için gösterdiği bütün çabalar onun ihlas sahibi olduğunu göstermektedir. Musa (a.s.) peygamberlik sürecini bir bütün olarak düşündüğümüzde gösterdiği davranışların tümü onun Allah'a karşı olan ihlasıyla alakalıdır.

Sonuç

Kıssalar Kur'an'da önemli bir yer tutar. Kur'an mesajını muhataplarına anlatırken kıssa yöntemini bir metot olarak kullanmaktadır. Kur'an kıssalarında anlatılan figürler, karakter bakımından

---

¹¹³ Meryem 19/51.

¹¹⁴ Râzî, *Tefsirü'l-Fahri'r-Râzî=Mefatihü'l-Gayb=Tefsirü'l-Kebir*, 21/232; Vehbe Zuhaylî, *Tefsirü'l-Münir*, yayın yön. Mehmet Ali Seraceddin, çev. Hamdi Arslan vd. (İstanbul: Risale, Bilimevi Basın Yay., 2007), 8/353.

¹¹⁵ Nesefî, *Tefsirü'n-Nesefî*, 2/43.

¹¹⁶ Zuhaylî, *Tefsirü'l-Münir*, 8/353.

oturmuş, olgun ve sağduyulu kişilerdir. Bunun yanında olumsuz figürler, karakteri zayıf, inatçı, hakkı bile bile inkâr eden, peygamberleri yalanlayan kişiler olarak tanıtılmaktadır. Kur'an hitap ettiği kimselerden, bu olumsuz davranışları göstermemelerini beklemektedir.

Karakter inşasında insanın davranış biçimine etki eden bazı unsurlar vardır. Bir mü'min açısından düşünüldüğünde en önemli unsurlardan biri imandır. Kur'an'da ifade edildiği üzere iman her şeyin temelidir. Bir mü'min açısından hayatın anlamı önce bir olan Allah'a inanmakla başlamaktadır. Bu iman hayatını şekillendirmekte, ona yön vermektedir. Karakter inşasında da, iman kişiye yol göstermekte ve onu şekillendirmektedir.

İnsan karakterini etkileyen başka bir unsur da ilimdir. Hem Kur'an'daki ilimle ilgili olarak zikredilen ayetler hem de kıssalarda ilimle ilgili atıflar karakter eğitiminde ilmin çok önemli bir yer teşkil ettiğini ortaya koymaktadır. Kişinin ilim sahibi olması onun hayatına ve davranış biçimine etki etmektedir. Dolayısıyla Kur'an, insanları, gücü ve imkânları nispetinde ilim elde etmeye teşvik etmektedir. Çünkü ilim, kişinin hayatına yön vermekte, onun dünya ve ahiret saadetini elde etmesinde yardımcı olmaktadır.

İnsan karakteri yapılan ameller neticesinde şekillenmektedir. Nitekim amellerin insanı ve toplumu şekillendirdiği hem ayetlerde hem hadislerde ortaya konulmaktadır. Yapılan amel fertlerin, ailenin ve toplumun düzelmesine katkı sağlamakta, mü'minlerden bu yönde bir davranış geliştirmeleri beklenmektedir. Amel bir bakıma dışa dönük bir faaliyettir.

İhlas da kişinin karakterini etkilemekte olup bir bakıma yapılan eylemin bir özü mahiyetindedir. Öz olmadığına nasıl kabuğun bir anlamı olmazsa ihlas olmadığına da yapılan bir amelin de anlamı olmaz. Bu açıdan bakıldığında ihlas bir bakıma içe dönük bir inşa faaliyetidir. Ayrıca ihlas ibadetten muamelata kadar hayatın her alanını kapsaması gereken bir ameliyedir.

Kur'an yukarıda ifade ettiğimiz unsurları genellikle kıssalar üzerinden ortaya koymuştur. Bu kıssalarda olumlu ve olumsuz ör-

nekler vardır. Olumlu örneklerdeki tavırlara benzer tavırların gösterilmesi kişilerden beklenmektedir. Kur'an'ın rol modelleri ortaya koyması ve bunların örnek alınmasını istemesi, insanın kapasitesini aşan bir durum değildir. Bu yüzden de Allah müminlerden kıssalarda anlatılan karakterlerin gösterdiği davranış ve karakter biçimini sergilemelerini beklemektedir. Denilebilir ki Allah insan üzerinden dinini ikame etmiş, kişilerden ve rol modellerden hareket ederek bir karakter inşasında bulunmuştur.

Kur'an'dan yola çıkarak diyebiliriz ki Peygamberler bir aksiyoner kişiliklerdir. Onların temel amacı insandan başlamak üzere toplumu eğitmektir. Bunun yanında Kur'an kıssalarında yer alan ashab-ı kehf gibi gençlerde, sihirbazlarda bu gruba dâhil edilebilirler. Peygamberler ve model davranış sergileyen bu kimseler her zaman ve mekânda bu yönlerini ortaya koymuş, içinde buldukları koşullara aldırış etmeksizin Allah yolunda mücadele ve mücadele yolunu tercih etmişlerdir. Ayrıca bu hassas görevi yaparken yaşlarının küçük olmasına ve yaşadıkları zorluklara aldırılmadan vazifelerini hakkıyla yerine getirmişlerdir.

Hız. Peygamber'in hadislerine bakıldığında onun insan üzerinden, dolayısıyla da âlimlerden yola çıkarak bir perspektif ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Peygamberin hadislerine göre ilmi dolayısıyla dini muhafaza edecek olan âlimlerden başkası değildir. Fert ve toplumun ıslahı ve dengeli bir şekilde hareket etmesinde âlimlerin yeri yadsınamaz. Yine ahlaklı bir toplumun oluşmasında âlimlerin büyük bir fonksiyon icra etmeleri gerektiği de söylenmelidir. Toplumsal yapıya etki ettiğinden âlimler vasıtasıyla bireyin ahlaklı hale getirilmesi temel hedeflerden biri olarak telakki edilmelidir.

Kaynakça

- Abay, Ahmet. *Kur'an'da Kişilik Eğitimiyle İlgili İlkeler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2011.
- Altuntaş, Abdurrahman. "Kur'an'da Model Olarak Sunulan İnsan Tipleri". *Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu*. ed. M. Akif Özdoğan vd. 2/1-8. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2018.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989.
- Ateş, Süleyman. "İhlâs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/535-537. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed. *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*. Takdim: Mahmud Abdulkadir Arnavut. Beyrut: Daru'l-Sadr, 2004.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-Sahih I-VI*. thk. Mustafa Dîb el-Buğa. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1990.
- Bursevî, İsmâil Hakkı. *Muhtasar Ruhu'l-Beyan tefsiri*. ihtisar eden. Muhammed Ali Sabuni, İstanbul: Damla Yayınevi, ts.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat: eski ve yeni harflerle*. Ankara: Aydın Kitabevi, 7. Basım, 1986.
- Ezherî, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevi. *Tehzibü'l-Luga*. thk. Abdüsselam Muhammed Hasan, Kahire: ed-Darü'l-Mısriyye, 1964/1384.
- Fîrûzâbâdî, Ebû't-Tahir Mecdüddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed. *el-Okyanusu'l-basit fi tercemeti'l-kamusi'l-muhit: Kâmüsu'l-muhit tercümesi=Kamus tercümesi*. trc. Mütercim Asım Efendi; yayına hazırlayanlar Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013.
- İsfehânî, Râgıb. *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Kilani, Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ts.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları, 2009.
- Cevherî, Ebu Nasr İsmail b. Hammad. *es-Sihah Tacü'l-Luga ve Sihalü'l-Arabiyye*. thk. Emil Bedi' Ya'kub, Muhammed Nebil Tari-

- fi, Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999-1420.
- Hadislerle İslam*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Sâlih Tuğ, Ankara: Yeni Şafak, 2003.
- Harman, Ömer Faruk. "Firavun" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 13/118-121. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Harman, Ömer Faruk. "İSRÂİL (Benî İsrâil)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/193-195. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Hökekleli, Hayati. "Şahsiyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/297-298. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Izutsu, Toshihiko. *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı*. Türkçesi: Selahattin Ayaz, İstanbul: Pınar Yayınları, 2018.
- İbn Haldun, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasen el-Hadramî el-Mağribî et-Tûnisî. *Mukaddime*. çev. Halil Kendir, Ankara: Yeni Şafak, 2004.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim*. thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed vd. Kahire: Müessesetu Kurtuba; Mektebetü'l-Evladi's-Şeyh li't-Tûras, 2000/1421.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sadr, 2011.
- Kaya, Osman-Çiçek Hacı, "Yusuf Suresi Bağlamında Günümüz Gençlerine Rol Model Olacak İffet Timsali Hz. Yusuf" *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi* 6/45 (2019), 3800-3813.
- Kayhan, Mustafa. *İslam Hukuku Açısından Kuran Kıssalarının Kritiği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Kayhan, Mustafa, "Kur'an Kıssalarının İbadât Bağlamında Değerlendirilmesi", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (Temmuz 2013), 133-186.

- Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir.* haz. Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıncı, İbrahim Kafi Dönmez, Sadrettin Gümüş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Kutluer, İlhan. "İlim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 22/109-114. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zilâli'l-Kur'ân.* mütercimler: M. Emin Saraç, İ Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa. İstanbul: Birleşik yayınları, 2012.
- Mahallî-Süyûtî Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî eş-Şâfiî. *Tefsirü'l-Celaleyn.* İstanbul: Salah Bilici Kitabevi Yayınları, ts.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd Semerkandî. *Te'vilâtü'l-Kur'ân.* thk. Murat Sülün, müracaa Bekir Topaloğlu, İstanbul: Mizan Yayınevi, 2007.
- Mevdûdî, Ebu'l Al'a. *Tefhimü'l Kur'an* (Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri). ed. Ali Bulaç, trc. Muhammed Han Kayani vd. İstanbul: İnsan yayınları, 1997.
- Mîr, Mustansır. *Kur'ânî Terimler ve Kavramlar Sözlüğü.* Yayına Hazırlayan: Murat Çiftkaya, İstanbul: İnkilab Yayınevi, 1996.
- Müslim, Ebû Huseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîhu Muslim. I-V,* thk. M. Fuâd Abdülbâkî, Beyrut: Dâru İhyâi Kutubi'l-Arabiyye, 1954.
- Nesefî, Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Tefsirü'n-Nesefî.* thk: Zeke-riyya Umayrat, Lübnan: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2008.
- Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin. *Tefsirü'l-Fahri'r-Râzî=Mefatihü'l-Gayb=Tefsirü'l-Kebir.* Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981.
- Sâbûnî, Muhammed Alî. *Safvetü't-Tefâsîr.* Beyrut: Daru'l-Kalem, ts.
- İbrahim Sarıçam. *Hz Muhammed ve Evrensel Mesajı.* Ankara: DİB Yay. 3. Basım, 2004.
- Sarıkaya, Berat. *İnsanın Yapısı ve Davranışları: Biyoloji-Kader İlişkisi.* ed. Mehmet Evkuran. *Sistematik Kelam.* Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2019.
- Sinanoğlu, Mustafa. "İman" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* İstanbul: TDV Yayınları, 2000, 22/212-214.

- Şengül, İdris. "Kıssa" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/498-501. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir. *Tefsirü't-Taberi = Câmiü'l-Beyân an Te'vili ayi'l-Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003/1424.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed bin İsa. *Sünen*. I-V, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Türkçe Sözlük*. haz. Şükrü Halûk Akalın vd. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2010.
- Uludağ, Süleyman. "Amel" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/13-16. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. y.y: Eser Neşriyat, 1979.
- Zebîdî, Ebü'l-Feyz Murtaza Muhammed b. Muhammed. *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*. thk. Abdülkerim Azbavi, Kuveyt: et-Turâsu'l-Arabî, 2000.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *Esâsü'l-Belâğa*. Beyrut: Darü's-Sadr, 2009/1430.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşaf an Hakaiki Gavamizi't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fî Vucûhi't-Te'vil*. thk. Muhammed Abdul-Selâm Şâhin, Lübnan: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- Zuhaylî, Vehbe. *Tefsirü'l-Münir*. yayın yön. Mehmet Ali Seraceddin; çev. Hamdi Arslan vd. İstanbul: Risale, Bilimevi Basın Yay., 2007.

**The Primary Elements in the Construction of Character in the
Context of the Stories (qāṣaṣ) of the Qur'ān**

Summary

The Qur'ān has constructed through various characters. These characters have been transmitted to us via the stories (qīṣṣa). The characters which have been expressed are the role models for us. The Qur'ān has presented these role models to us as concrete realities. According to the Qur'ān, these role models should have been taken as an example in the character training and it should have been passed from theory to practice.

The characters which have been mentioned in the stories of the Qur'ān have been manifested as positive and negative characters. The Qur'ān has expected from its interlocutor that it should have been taken as a positive character and as a model which has been exhibited in itself and wanted that it should have avoided the behavior patterns of negative characters. In this context, we can say that the stories performed two basic duties to get people to adopt positive human behaviors so that they avoid negative human behaviors.

Environmental factors are effective in the formation of the character as well as the influence of genetic features. "There has certainly been for you in the messenger of Allāh an excellent pattern for anyone whose hope is in Allāh and the Last Day and who remembers Allāh often." This later saying of the Qur'ān has indicated the perfection of his character. With the expression of the Qur'ān, every kind of sayings, behaviors and confirmations have affected the formation of solid character. Once more, his guidance and behavior pattern have impressed the characters of people who have obeyed. This has indicated that the environment will be affected human beings in particular the prophet Muḥammad (peace be upon him).

The Qur'ān has expected and wanted to have a solid character of human beings. There are some elements to cause a human to be like this wanted character. These are faith, wisdom, deed and

sincerity. These elements have the quality to be complementary and there is a strong bond between these elements.

The Qur'ān has exhibited these elements that we had expressed above it via practice, namely via model people in general. These exemplars have a nature that has been exercised by the next generations. God has promised that he will have charged a person with the only duty which he is able to cope with it. The presentation of these role models by the Qur'ān and its wish to take an example of them among the people is in line with the capacity of a human being. For this reason, God waited for the manifestation of behaviors and character models that had been mentioned in the stories of the Qur'ān by believers.

We can say that prophets are active individuals in terms of the stories of the Qur'ān. The youth who have taken a place in the stories of the Qur'ān as al-aşhāb al-kahf and also the magicians could be incorporated into this group. The prophets and the individuals who have manifested model behavior patterns have exhibited their aspects in every time and place and they have preferred the way of struggle and contention in the way of God without callousness about their circumstances.

The features of the individuals who have taken a place in the Qur'ān and have been presented as an example, have constituted a representative model for living people in every period independent of the elements of time and place. The Qur'ān has expected to manifest positive behavior patterns of people while using these explanations. These examples, which have given in the Qur'ān are important in the construction of the human being in the meaning of perfection and gaining mature character at the same time. With the construction of the human being, the construction of society will become true indirectly because the human being is an existing being who is living inside the community. This situation had been formulated as "government lives if you live human being" in our tradition.

We can say that the prophet Muḥammad (peace be upon him) expounded a perspective through the human being and hence scholars when we examine his hadiths. According to the Prophet's ḥadīth, only scholars can protect science and therefore religion. The appearance and disappearance of science are situations related to the existence of scholars. It is obligatory that to raise a scholar who will act with his science should be a basic occupation and endeavor in terms of the umma of Islam, according to the certain saying of the Prophet as the disappearance of science with the nonexistence of the scholars.

Keywords: Tafsīr, the Qur'ān, the story of the Qur'ān (qiṣṣa), character, faith, science, deed, sincerity.